

(1)

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

שם השיעור (שיעור מס') - הזוית ההלכתית בפרשנות המקרא (105)

שם המרצה (כתובת דוא"ל) - הרב ד"ר אהרן אדלר aaron.adlers50@gmail.com

1. העמק דבר, בראשית כג:ב (הנצי"ב מוואלאז'ין)

דרך העולם תחילה לבכות בינו לבין עצמו, ואח"כ להספיד ברבים... אלא משום שהיה אברהם בא ממקום רחוק לשם, ובין כה וכה נתקבצו המון עם סביב הבית... דמשהי לה לשרה לפני הקבורה יותר מן המורגל עד בוא אברהם. משום הכי נזדרז להספידה תחילה ברבים.

2. חידושי הגר"ז סימן מה

תולדות (כ"ה, כ"ב) ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי וכו'. והנראה דהנה איתא בברכות י' ע"א שנאמר בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה וגו', א"ל למאי כולי האי א"ל משום דלא עסקתא בפריה ורביה, א"ל משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקאי מנאי בנין דלא מעלי, א"ל בהדי כבשא דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד וכו', חזינן דאף שיצאו בנין מעלי כיאשיהו וצדקיהו מ"מ אם יצאו גם רשעים לא רצה לעסוק בפריה ורביה. והנה התשובה על זה "מאי דמפקדת איבעי לך למעבד" והיינו דבעצם טענתו צדק בזה ורק דמיון דמצוה הוא, מחוייב הוא לעשות מה שנצטווה - "מאי דמפקדת", וזהו הביאור כאן דהנה פירש"י על ויתרוצצו שהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתח ע"א עשו מפרכס לצאת עכ"ל, ולזה כשידעה רבקה בזה שהיה "ויתרוצצו הבנים בקרבה" שיצאו ממנה גם בנין דלא מעלי, ומאחר דהיא אשה הלא איננה מצווה על פריה ורביה, על כן אמרה "א"כ למה זה אנכי", דאם היתה מצווה לא היתה אומרת כלום וכנ"ל בחזקיהו, אך מכיון שאינה מצווה אם יצא רשע הגם שיצא גם צדיק טענה "למה זה אנכי".

3. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סה עמוד ב

מתניתין: האיש מצווה על פריה ורביה, אבל לא האשה; רבי יוחנן בן ברוקה אומר, על שניהם הוא אומר: ויבך אותם אלהים ויאמר להם [אלהים] פרו ורבו.

גמרא: מנא הני מילי? אמר ר' אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון, אמר קרא: ומלאו את הארץ וכבשוה, איש דרכו לכבש, ואין אשה דרכה לכבש. אדרבה, וכבשוה תרתי משמע! אמר רב נחמן בר יצחק: וכבשה כתיב

4. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כא, הלכה כו

ואין האיש רשאי לישב בלא אשה, ולא ישא עקרה וזקנה שאינה ראויה לילד, ורשות לאשה שלא תנשא לעולם או תנשא לסריס, ולא ישא בחור זקנה ולא ישא זקן ילדה שדבר זה גורם לזנות.

(2)

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

5. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כס עמוד א

דח"ר: האב חייב בבנו למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות; ו"א: אף להשיטו במים...

6. חידושי הגר"ז סימן נ

תולדות (כ"ז, מ"ה) למה אשכל גם שניכם יום אחד. הא דדאגה גם על עשו נראה, דהנה איתא ברש"י שני גוים בבטנך (כ"ה, כ"ג) אלו אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, עכ"ל. והיינו דמעשו גם יצאו טובים, אלא שלזה שיצא מעשו הוא רק אם יהיה יעקב, שע"י יעקב יכול להיות כן שיתגייירו, ולזה אם יהרג יעקב לא יוכל לצאת מעשו כלום, וזה שאמרה ליעקב הלא אם תיהרג אהיה שכולה משניכם, שלא יוכל לצאת דבר טוב מעשיו ואהיה שכולה גם ממנו.

7. רש"י שמות פרק ב

(יב) [ויפן כה וכה] וירא כי אין איש - עתיד לצאת ממנוח שיתגיייר:

8. רש"י בראשית פרשת ויגש פרק מה פסוק כז

(כז) את כל דברי יוסף - סימן מסר להם במה היה עוסקם כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה, זהו שאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא אמר אשר שלח פרעה:

9. רש"י בראשית פרשת ויגש פרק לז

אבל שאולה - כפשוטו לשון קבר הוא, באבלי אקבר, ולא אתנחם כל ימי. ומדרשו גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אניט שאיני רואה גיהנם:

10. רש"י בראשית פרשת ויגש פרק מו פסוק ל

(ל) אמותה הפעם - פשוטו כתרנומו, ומדרשו סבור הייתי למות שתי מיתות בעולם הזה ובעולם הבא, שנסתלקה שכינה ממני, והייתי אומר שיתבעני הקדוש ברוך הוא מיתתך, עכשיו שעודך חי לא אמות אלא פעם אחת:

11. רש"י בראשית פרשת ויגש פרק מו פסוק כט

ויבך על צואריו עוד - לשון הרבות בכיה וכן (איוב לד כג) כי לא על איש ישים עוד, לשון רבוי הוא, אינו שם עליו עלילות נוספות על חטאיו, אף כאן הרבה והוסיף בבכי יותר על הרגיל אבל יעקב לא נפל על צואר יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע:

12. רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א, הלכה ב

ומה הוא קורא שלשה פרשיות אלו הן: שמע והיה אם שמוע ויאמר, ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד השם ואהבתו ותלמודו שהוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו, ואחריה והיה אם שמוע שיש בה צווי על (זכירת) שאר כל המצות, ואחר כך פרשת ציצית שגם היא יש בה צווי זכירת כל המצות.

(3)

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

13. בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סה

מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא בית המקדש בנוי וחרב ובנוי, ראה ריח בני הרי בניו המד"א (במדבר כח) ריח ניחוחי תשמרו, כריח שדה הרי חרב, כמד"א (מיכה ג) ציון שדה תחרש, אשר ברכו ה', בנוי ומשוכלל לעתיד לבא כענין שנאמר (תהלים קלג) כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם.

14. רמב"ן בראשית פרק כו

(כ) ויקרא שם הבאר עשק - יספר הכתוב ויארץ בענין הבארות, ואין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק, והוא ואביו עשו אותם בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו, כי בא להודיע דבר עתיד. כי "באר מים חיים" ירמוז לבית אלהים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר (ירמיה יז יג) מקור מים חיים את ה'. וקרא הראשון עשק, ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבוהו. והשני קרא שמה שטנה, שם קשה מן הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו (עזרא ד ו) ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם, וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות דעה. והשלישי קרא רחובות, הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה, והאל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר (דברים יט ה) ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר וגו' שהוא לעתיד. וכתוב בבית השלישי (יחזקאל מא ז) ורחבה ונסבה למעלה למעלה, ופרינו בארץ, שכל העמים יעבדוהו שכם אחד:

15. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קטו עמוד ב - דף קטז עמוד א

תנו רבנן: ויהי בנסע הארץ ויאמר משה, פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימניות מלמעלה ולמטה, לומר שאין זה מקומה. רבי אומר: לא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו.

16. רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו, הלכה טז

ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואף על פי שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה.